

Takiyyuddîn en-Nebhânî

**HİZBÎ
KİTLELEŞME**

Takiyyuddîn en-Nebhânî

HİZBÎ KİTLELEŞME

Hizb-ut Tahrir Neşriyâtındandır

Birinci Baskı

H. 1372 – M. 1953

Dördüncü Baskı

[Mutemet Baskı]

H. 1422 – M. 2001

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

HİZBÎ KİTLELEŞME

Hicrî on üçüncü (Milâdî on dokuzuncu) yüzyıldan beri çeşitli kalkınma hareketleri olmuştur. Bu hareketler kendilerinden sonra gelenlere başka bir teşebbüste bulunmaları açısından önemli bir etken olmuş olsalar da yine de başarısızlığa uğramışlardır. Bu teşebbüsler izlendiği ve hareketler etüt edildiğinde, başarısızlıklarının kitleleşme yönünden başlıca dört noktada toplanmış olduğu görülür.

Birincisi: Bu hareketler sınırlandırılmamış genel bir fikre dayanıyorlardı. Hatta bu fikir billurluk, berraklık ve safiyetten uzak, kapalı veya kapalı gibiydi.

İkincisi: Fikirlerini uygulama metodunu bilmediklerinden dolayı, bu fikir hazırlıksız ve karmaşık vasıtalarla yürüyordu. Üstelik bu metotta kapalılık ve belirsizlik hâkimdi.

Üçüncüsü: Sahih uyanıklığın yerleşmediği ve sahih bir iradenin bulunmadığı kişilere dayanıyordu ki onlarda var olan şey sadece istek ve heyecandı.

Dördüncüsü: Bu hareketlerin yükünü üzerlerine alan şahıslar arasında sahih bir bağ bulunmamaktaydı. Onları bir araya getiren şey, sözde işler ve sadece çeşitli isimler altında oluşan kitleleşmelerdi.

Bu sebeplerledir ki bu hareketlerin, güç ve heyecan birikimleri bitinceye kadar coşmaları, sonra hareketin sönüp kesintiye uğraması ile aynı rolü üstlenecek başka kişilerin

yeni hareketlere girişmesi ve onların da bu heyecanla aynı döngüyü yaşamaları gayet normal bir şeydi.

Tüm bu hareketlerin başarısızlığa uğramaları gayet normaldi. Çünkü sınırlandırılmış, açık ve sahih bir fikir üzere kurulmadıkları gibi; uyanık kişilere ve bu kişiler arasında oluşmuş sahih bir bağa dayanmıyorlardı. Üstelik fikirlerini uygulama metodunu da bilmiyorlardı.

Fikir ve metotta görülen hata, şayet bu hareketlerin dayanmış oldukları bir temelleri varsa hareketlerini dayandırdıkları temelin hatalı oluşundan kaynaklanmakta idi. Bu hareketler, İslâmcı ve milliyetçi hareketlerdi. İslâmcı hareketleri idare edenler sınırlandırılmamış bir şekilde genel olarak İslâm'a davette bulunuyorlardı. Statükoya veya diğer nizamlardan alınması istenilen durumlara uyacak şekilde İslâm'ı tefsir etmeye çalışıyorlardı ki, İslâm bu durumlara uyarlanabilsin veya bu tevillerle statüko korunabilsin.

Milliyetçi hareketleri idare edenler arasında, Arap milliyetçiliği için çalışanlar, İslâm'ı ve Müslümanları bir tarafa bırakıp, şüpheli ve kapalı bir esasa dayanarak Arapları kalkındırma davasını güdüyorlardı. "İzzet", "onur", "Arap", "Araplık", "bağımsızlık" ve benzeri milliyetçi sloganları dayanak edinmişlerdi. Hâlbuki bu sloganların kalkınmanın gerçeği ile bağdaşacak, kendilerince açık hiç bir anlamı yoktu. Bu hareketlerin içerisinde Türkler de, Türk vatanını Türk milliyetçiliği esas üzerine kalkındırma davasını güdüyorlardı. İslâmî bir devlet olması itibariyle Osmanlı Devletinden Balkanları ayırmak için milliyetçi hareketleri yöneten ve yönlendiren sömürgeci aynı şekilde Arap ve Türk milliyetçilerini de yönetiyor ve yönlendiriyordu.

Araplar arasında milliyetçilik ve İslâmcılık taraftarları,

hangi hareketin daha gerekli ve gerçekleşmesi daha kolay olacağı hakkında gazete ve dergilerde söz düellosuna başladılar: Arap Birliği mi? İslâm Birliği mi? Uzun bir süre geçmesine rağmen bu uğurda harcanan çabalar bir sonuç vermedi. Üstelik bu fikir, zihinleri İslâm Devleti kurulması fikrinden uzaklaştırmak amacıyla sömürgecilerin ortaya attığı bir plandı. Bu çabalar sonuç itibariyle başarısızlığa uğramakla kalmayıp İslâm Devleti'ni göz ve zihinlerden uzaklaştırdı.

İslâmcı ve milliyetçi hareketlerin yanı sıra, çeşitli İslâm beldelerinde bir de vatancı hareketler ortaya çıktı. Bu hareketlerin ortaya çıkışı, sömürgeci kâfirlerin İslâm Devleti'nin parçalarını işgal etmesi ve kapitalizmi buralarda yaşayan halka uygulaması sonucu oluşan siyasi ve ekonomik zulmün bir sonucudur. Bu hareketler her ne kadar çekilen acılara karşı bir tepki mahiyetinde olsalar da yine de bazılarında İslâmcı yön hâkimdi. Diğer bir kısmında ise, sömürgecilerin planladıkları hareketler kapsamında olmak üzere yalnızca vatanî yön hâkimdi. İşte bu hareketler ümmeti, kendilerini yürütecek olan herhangi bir fikirden mahrum olmalarına rağmen faaliyete geçirerek düşman ayağının yerleşmesine sebep olan ucuz mücadelelerle meşgul ettiler.

Biz kalkınmanın gerçek temelinin, fikir ve metodu içeren bir ideoloji olduğuna inanıyoruz ki bu ideoloji İslâm'dır. Zira İslâm, devletin ve ümmetin bütün işlerine, hayatın tüm problemlerine çare bulan ve kendisinden nizamın çıktığı bir akîdedir. Evrensel bir nizam olmakla birlikte başlangıçta evrensel bir şekilde çalışılması onun metodundan değildir. Ona evrensel bir şekilde davet edilmekle birlikte, bir veya birkaç bölgenin çalışma sahası yapılması mutlaka gereklidir. Ta ki o bölgelerde İslâm iyice

yerleşsin ve İslâm Devleti kurulsun. Böylece bu devlet tabii bir gelişmeyle önce İslâm beldelerini kapsamına alsın. Ondan sonra da ebedî ve evrensel bir mesaj olması itibariyle İslâm'ı tüm dünyaya yaysın.

Tüm dünya İslâm daveti için uygun bir yerdir. Fakat halkının Müslüman olması nedeniyle, bu davetin öncelikle İslâm beldelerinde başlaması kaçınılmazdır. Arap beldeleri ise, İslâm beldelerinin bir parçası olmaları, Arapça konuşmaları, Arapça'nın İslâm'da esaslı bir unsur ve İslâm kültürünün esaslarından biri olması itibariyle İslâm davasını yüklenmeye başlamada en uygun beldelerdir. İslâm ve Arapça'nın gücü bir arada kullanılmalıdır ki her ikisinde de var olan tesir, genişleme ve yayılma gücü birleşmiş olsun. Bu sebeple İslâm Devleti'nin çekirdeğini teşkil edecek ve tüm İslâm beldelerini kapsayacak olan bu devletin Arap beldelerinde kurulması doğaldır. Her ne kadar Arap beldelerinde İslâm'a davet edilmesi zorunlu ise de davanın diğer İslâm beldelerine taşınması da zorunludur. İşe Arap beldelerinden başlanması tüm Arap beldelerinin İslâm Devleti'nin iradesi altına alınmadan diğer beldelerde çalışılmayacağı anlamına gelmez. Aksine Arap beldelerinde İslâm Devleti'nin kurulması için çalışılır. Sonra da bu devlet Arap olup olmadıklarına bakılmaksızın çevresine doğru yayılır.

Kalkınmanın gerçek temelini fikir ve metodu içeren bir ideoloji olduğunu söylemiştik. Kalkınmaya götürecek ciddi bir çalışmayı hedefleyen bir kitleleşmenin bu iki şeyi, yani fikir ve metodu mutlak olarak iyice kavraması kaçınılmazdır.

Bu ideoloji açıklanmış ve kitleleşmek için anlaşılır olmuştur. Bundan dolayıdır ki ideolojinin tatmin edici bu

açıklamasından sonra bu anlayışı kendisine dayanak yapacak olan kitleleşme; toplum tarafından kucaklanmaya, kendisine kefil olmasına ve yükünü üzerine almasına layık, etkin, yapıcı ve ilerleyici tabii bir kitleleşme olur. Çünkü bu kitleleşme, fikrini sindirmiş, metodunda basiret kazanmış ve davasını anlamış bir kitleleşmedir.

Ne var ki kitleleşmeksizin, soyut bir anlayış, sahih bir kalkınmaya götürmez. Ancak bu kitleleşme esnasında kitleye girecek olan şahısların bu kitleleşmeye uygun olmaları ve kitle içinde onları birbirine bağlayan sahih verimli bir bağın bulunması gereklidir. Şahısların ehil olup olmadıkları hakkında kitleleşmenin bağlanma metoduna göre karar verilir. İdeolojiye dayanan hizb, akîdesini benimsemek ve kültüründe olgunlaşmak suretiyle kendisine bağlanma metodunu oluşturur. Böylece şahısların ehil olup olmamaları tabii bir şekilde idrak edilir. Şöyle ki; bu şahıslar dava ile kaynaştıkları zaman hizbin potasında erirler. Böylelikle onların ehil olup olmadıklarını kararlaştıran hizbin heyeti değil onun bağlanma metodudur. Çünkü bu kitlede şahısları birbirine bağlayan şey akîde ve bu akîdeden doğan hizbî kültürdür.

On dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkan hareketlerdeki kitleleşmeleri gözden geçirdiğimizde onları başarısızlığa götüren en önemli sebebin; kitleleşme yöntemlerindeki bozukluklar olduğunu görürüz. Çünkü bu hareketler gerçek bir kavrayışa dayalı hizb anlayışına oturtulmamışlardı. Bilakis cemiyetçi bir esas yahut ismen hizbî bir esas üzerine kurulmuşlardı.

Müslümanlar, birinci dünya savaşından önce kendilerine ait İslâmî bir devletin olduğunu hissediyorlardı. Bu devletin zaafına, çökmekte oluşuna ve hakkındaki düşüncelerinin farklılığına rağmen yine de bu devlet, fikirleri ve

bakışları üzerine çeken bir merkez durumundaydı. Araplar bu devletin kendi haklarını yediğini, üzerlerinde tahakküm kurduğunu görmekle birlikte, devleti ıslah etmek için görüş ve çabalarını ona yöneltiyorlardı. Zira ne de olsa kendi devletleri idi. Kalkınmanın gerçeğini ve metodunu anlamaktan yoksun oluşları nedeniyle onların aralarında kitleleşme oluşmadı. Müslümanların çoğunluğunun böyle olduğu görülmüştür.

Şu da var ki ecnebî kültür, İslâm beldelerine bu sırada saldırmış ve sömürgeciler bu kültür vasıtasıyla bazı Müslümanları kendi yanlarına almayı başarmışlardır. Onları, İslâm devleti içerisinde bağımsızlık ve ayrılma esasına dayanan hizbî kitleleşmeler kurmaya teşvikte bulundular. Sömürgeciler bu anlayıştan hareketle Araplardan bazılarını kendi saflarına çekerek, onları “*Arap bağımsızlığı*” adı altında, Osmanlı Devleti ile savaşıcak bir kitle oluşturmak üzere Paris’te bir araya getirdiler. Bu kişileri bir araya getiren şey, ecnebî kültür ve fikirlerle sömürgeci kâfirlerin kendilerine yerleştirmiş olduğu milliyetçi ve vatancı duygulardı. Osmanlı Devletinin kendi işlerini önemsemediğini, haklarını çiğnediğini ve kendilerine zulmettiğini ileri sürerek, fikrî ve hissî bir tek bağla birbirlerine bağlanıp Arap halkının bağımsızlığını hedef alan çalışmalara kalkışarak, şeklî hizb esası ile kitleleşip, Arap ihtilalini hazırlamaya uğraştılar ki bu da, İslâm topraklarında özellikle Arapların yaşadığı beldelerde sömürgecilik ve küfür nüfuzunun yayılması ile sonuçlandı. Netice olarak bu hizbler, sömürgecilerin ajanları olarak bazı İslâm beldelerinde yönetim kademeleri ile ganimetleri paylaştılar.

İslâm devleti ortadan kalkınca, onun yerini alan sömürgecilik doğrudan doğruya Arap beldelerini idare etmeye koyuldu. Arap beldeleri fiilen işgal edilirken diğer İslâm

beldelerinde de nüfuzlarını yaydılar. Para, ajanlar ve ecnebî sömürgeci kültürün başta geldiği çeşitli çirkin ve gizli yöntem ve araçlarla varlıklarını İslâm beldelerinin her parçasına yerleştirmeye başladılar.

Küfrün ve sömürgeci fikrin yerleşmesinde, kalkınmanın başarısızlığa uğramasında, ister cemiyetçi ister hizbî olsun kitleleşme hareketlerinin başarısız olmalarında ecnebî kültürün çok büyük etkisi olmuştur. Çünkü kültürün, hayatın akışında rolü olan "insan fikrinde" etkisi çok büyüktür. Sömürgeciler kültür ve öğretim programlarını deşişmez bir temele bağladılar. Bu temel de maddeyi ruhtan ve dini devletten ayıran hayat görüşüdür. Bu sahada sömürgeci kâfirler, kendi şahsiyet anlayışlarını kültürümüzün tek esası haline getirdiler. Kendi hadaratlarını ve mefhumlarını, ülkelerinin oluşumlarını, tarih ve tabiatını aklarımızı tika basa dolduracak aslî kaynak yaptılar.

Hatta bunlar ile de yetinmeyip, kendi şahsiyetlerinden çıkararak bize verdikleri mefhum ve hakikatler üzerinde kasıtlı mugalatalar tezgâhladılar. Sömürgeci çehrelerini kendisine uyulması gereken bir örnek ve kendileri ile işbirliği yapılmaktan kaçınılmayacak kuvvetli bir şahsiyet şeklinde yansıttılar. Böylece iğrenç sinsi üsluplarla gerçek sömürgeci yönlerini gizlemeye çalıştılar. Sonra daha ileri giderek bu programların detaylarını hazırladılar ki programlarının en küçük parçası dahi bu genel prensipten ayrılsın. İşte bunun içindir ki fasit bir kültür edindik. Bizden olmayan insanların nasıl düşündüklerini öğrendik. Bunun içindir ki bizim nasıl düşünmemiz gerektiği hususunda bu kültürün bizde bir acziyet oluşturması gayet normaldir.

Zira fikrimiz, tabiatımızla, şahsiyetimizle ve tarihimizle ilişkisi kesilerek ideolojimizden uzaklaşmıştır. Böylece bizler kültürlü kişiler olarak halktan uzaklaşıp muhitimizi ve

onun ihtiyaçlarını anlamaz olduk. Bu şekilde kültürlü kişilerin duyguları, kendi akıl ve fikirlerinden farklı olmuştur. Buna bağlı olarak ümmetten ve ümmetin duygu ve hissiyatından da ayırırdılar. Tabiatıyla bu fikir, ülkede hâkim durumu sahih bir şekilde anlamaya ve ümmetin ihtiyaçlarını sahih bir şekilde tespit etmeye ve kalkınmayı gerçekleştirecek uyanıklığa götürmüyordu. Çünkü bu fikrin şuurdan/bilinçten uzak değilse de onunla ilişkisi de yoktur. Üstelik bu fikirler İslâm duygusuna sahip olanların benimsediği ecnebî fikirlerdi. Bu nedenle bu fikirler doğru bir kavrayıştan kaynaklanan sahih bir kitleleşmeye götürmeyecektir. Ecnebî kültürün etkisi yalnızca onunla kültürlenen kişiler üzerinde kalmadı. Bilakis bu kültürün taşımakta olduğu fikirlerin etkisiyle toplumun fikirleri bütünüyle duygusundan ayrılmıştır. Bunun bir neticesidir ki toplumdaki problemler birinci dünya savaşı öncesine nazaran daha da karışmıştır. Savaş öncesine nispetle, sahih bir şekilde kitleleşmiş bir hizbin kalkındırmadaki yükü şimdi daha da ağırlaşmıştır. Zira birinci dünya savaşı öncesi hizbin veya ümmetin karşı karşıya olduğu problem İslâm ümmetini kalkındırma problemi idi. Fakat şimdi problem hem kültürlü kişilerde fikir ve duygu arasında uyum oluşturma hem de fikir ve duygular hakkında fertler, cemaatler ve özellikle kültürlü kişilerle toplumları arasında uyum sağlama halini almıştır. Çünkü bu kültürlü kişiler şuurdan/duygulardan yoksun olarak sadece ecnebî fikirlere samimi bir şekilde bağlanmışlardır. Bu samimiyet, onları kendi toplumlarına yabancılaşmaya, onlardan uzaklaşmaya, toplumlarını küçük görmeye ve onlara duyarsız davranmaya itti. Bu samimiyet, onları sömürgeci de olsa bir ecnebî hayranlığına, onlara hürmet, yakınlık ve duyarlılık göstermeye sevk etti. Bunun içindir ki bu kültürlü kişi,

ülkesindeki hâkim durumu tasavvur edemez, kavrayamaz. O ancak ülkesinin durumları hakkında hayranı olduğu ecnebînin kavrayışlarını taklid eder. Böylece bu durumların gerçeğini idrak edemez duruma gelir. Onun için ecnebînin kalkınma hakkında söyledikleri sözleri tekrar etmekten başka ümmeti kalkındıracak bir yol geliştiremez. Bu tür kültürlü bir kişinin duyguları ideoloji için değil ancak halk ve vatan için harekete geçer ki bu hatalı bir harekettir. Bununla birlikte bu kişi ülkesi için sahih bir ihtilal yapamaz ve halk için tam bir fedakârlıkta bulunamaz. Çünkü kendisini kuşatan durumları fikrî bilinçle kavrayamamakta, halkın ihtiyaçlarını ise fikrî his ile hissedememektedir. Varsayalım ki böylesi bir kişi toplumun kalkınması için ayaklansın, onun için mücadeleye girisin, bu ancak onun şahsî menfaatlerine karşı yapılmış bir zarara karşılık verme arzusundan veya diğer toplumsal mücadeleleri taklit etme isteğinden gelecektir. Bu durumdaki bir ihtilalci, kendisine bir mevki verildiğinde, kişisel arzuları tatmin edildiğinde ya da ihtilalciliği kendi bencilliği ve menfaatleriyle tezata düştüğü veya giriştiği ihtilalcilikte bir eziyetle karşılaştığı zaman hareketi sona erecek, galeyanı sönüp gidecektir.

Böyle bir insan, yeniden sahih bir ideolojik kültürle, yani İslâmî kültürle yetiştirilerek duyguları ile fikirleri arasında bir uyum sağlanıp ıslah edilmedikçe sahih bir kitleleşme oluşturamaz. Bu kültür ıslahı ise onun fikrinin yeniden oluşturulabilmesi için onu bir talebe gibi ele almakla mümkün olacaktır. Bu problemin çözümünden sonra ancak onunla toplumu arasında bir uyum oluşturmaya geçilebilir. Bu suretle toplumu kalkındırma probleminin çözümü kolaylaşmış olur. Görüldüğü gibi ecnebî kültürün

olumsuz etkileri söz konusu olmasa idi kalkınma probleminin çözümü daha az külfetli olacaktı.

Binaenaleyh toplumda ecnebî kültürün bulunması doğru bir hizbî kitleleşmenin oluşmasını imkânsız hale getirebileceği gibi bu temel üzerine böyle bir kitleleşme de imkânsızdır.

Sömürgecilik, yalnız kültürle de yetinmeyip daha da ileri giderek İslâmî havayı bazı siyasi ve felsefî fikirler ve görüşlerle zehirleyerek Müslümanların sahih bakış açılarını ifsat etti. İslâmî atmosferi bozup hayatın her sahasında Müslümanların fikirlerini anarşiye sürükleyerek tabii uyaklık eksenlerini kaybettirdiler. Her yeni uyanışın tezatlarla dolu ve karışık bir harekete dönmesine sebep oldular ki bu durum sönme, ümitsizlik ve teslimiyetle sonuçlanan boynu kesilmiş bir hayvanın durumu gibidir. Ecnebî, kendi şahsiyetini, kültür dairesinin merkezi ve istikametini yöneldiği yer olmasını sağlayarak, bunu siyasi yönlerde istismar etti ve ecnebîden yardım dilemeyi ve ona bel bağlamayı, siyasetçilerin veya siyaset bezirgânlarının bakışlarının kıblesi haline getirdi. Birçok kitleleşme hareketlerinde bilinçsizce ecnebîden yardım istenilmesinin sebebi budur. Ecnebîden herhangi bir şekilde yardım istemenin kim olursa olsun bir ecnebîye dayanmayı meşrulaştırmanın, iyi niyetle olsa dahi ecnebî bir zehirlenme olduğu ve ümmete karşı işlenilmiş bir ihanet olduğu fark edilmeden dış devletlerden yardım dilenmeyi düşünenler ortaya çıktı. Bu kişiler, davamızı bizim dışımızda başkalarına bağlamanın, siyasi bir intihar olduğunu kavrayamadılar. Bu açıdan bakıldığında ecnebîye dayandırılmış ve onu yaygınlaştırma ile zehirlenmiş herhangi bir kitleleşmenin, başarı kazanma imkânı yoktur.

Sömürgecilik, toplumu vatancılık, milliyetçilik ve sosyalist fikirlerle olduğu gibi dar bölgecilikle de zehirleyip onu geçici bir çalışma alanı haline getirdi. Yine onu hem İslâm devletinin kurulmasının imkânsızlığı hem de tüm İslâm beldelerinde yaşayan halkın tek bir ümmet olmasına ve İslâm nizamının çıkmış olduğu İslâm akîdesinde bu insanları birbiriyle bağlayan bir bağ olmasına rağmen, medeni, etnik ve dil farklılıkları nedeniyle İslâm beldelerinin vahdetinin imkânsız olduğu telkinleri ile zehirledi. Ayrıca *“Al ve (daha fazlasını) iste”*, *“Millet otoritelerin kaynağıdır”*, *“Egemenlik halka aittir”* gibi mugalatalı siyasi fikirlerle de toplumu zehirlediler. *“Din Allah’ın vatan herkesindir”* *“Bizi elemeler ve emeller birleştirir”*, *“Vatan herkesin üstündedir”* *“İzzet vatanındır”* ve benzeri hatalı fikirler ve *“Nizamı içinde bulunduğumuz vakiadan alırız”*, *“Emri vakii kabul etmek zorundayız”*, *“Gerçekçi olmamız lazım”* vb. sözler gibi toplumu geriye götürecektir olan vakiacı ve irticai görüşler ile de zehirlediler.

Bu zehirlemelerden dolayı İslâm beldelerindeki ve ondan olan Arap beldelerindeki toplum, sahih bir kitleleşme vücuda getiremez oldu. Bu nedenle şeklen hizbî kitleleşmelerin başarısızlığı tuhaf değildir. Çünkü bunların kuruluşları derin bir fikrî temele dayanmıyordu ki onları dakik bir düzenlemeye ve güvenli bir hazırlığa götürsün. Hatta onlar hiç bir esasa dayalı değillerdi.

Neticede İslâm dünyasında özellikle de Arap dünyasında kurulmuş olan hizblerin derli toplu olmaktan uzak, derme çatma hizbler olması gayet doğaldı. Zira bu hareketler ideolojisi olmayan bir temel üzerine kurulmuşlardı. Bu hizbleri inceleyen kimse, onların şartların gerektirdiği bir takım eğreti ilişkilerden doğan temeller üzerine kurulmuş olduklarını, söz konusu şartlar ortadan kalktığında bu

hizblerin zayıflayıp dağıldığını veya yok olduğunu görecektir. Veya bu hizbler şahıslar arasındaki dostluklara dayalı olarak kurulmuşlardır ki bu dostluklar sonucu arzu ve isteklerini bir araya getirecek çalışmalar şahısların kısır döngüye girmeleri ile son bulmuştur. Ya da bu hizblerin kuruluşu geçici ve bencil menfaatlere dayalı ideolojik olmayan bir bağa dayanıyordu. Varlıkları ile faydalı olmak şöyle dursun ümmet için birçok zararlar taşıyorlardı. Üstelik bu tür yapılanmalar toplumda sahih bir hizbî varlığı veya böyle bir hizbin doğuşunu geciktirerek, halkın kalbine ümitsizlik tohumları atıp, sahih bir hareket olsa dahi hizbî hareketler hakkında tereddüt ve şüpheler uyandırıp halk arasında şahsî ve ailevî kin ve nefretler oluşturuyorlardı. Halka menfaatleri peşinde koşmayı, ikiyüzlü olmayı öğretip, onların temiz tabiatlarını bozarak, mutlak surette bir gün doğacak olan sahih hizbî kitleleşmenin yükünü ağırlaştırmaktaydılar.

İslâmcı, milliyetçi ve vatancı hareketlerin yanında Rusya'daki komünist harekete bağlı olup onun yönlendirmeleriyle hareket eden materyalizme dayalı komünist hareketler de ortaya çıkmıştır. Yıkma ve tahrip etmek metoduyla komünizmin yerleşmesini sağlamayı hedeflemekle birlikte, doğu blokunun ajanları olmaları nedeniyle, batı sömürgeciliğinin işlerini karıştırmayı arzu ediyorlardı. Bu tür hareketler ümmete tesir etmek şöyle dursun, ümmetin sempatisini dahi kazanamadı. Komünist ideoloji insan doğasına ters ve İslâm akîdesine aykırı bir ideoloji olduğu için tabii bir şekilde başarısız oldu. Bu hareketler vatancılığı istismar ederek toplumun içerisinde bulunduğu handikaplara bir yenisini eklemiş oldular.

Bu arada cemiyetçilik esaslı üzere kitleleşmeler de

oluştı. Bunlar gayeleri hayır yapmak olan mahalli ve bölgesel cemiyetlerdi. En belirgin özellikleri sınıfçılık olan bu cemiyetler; okullar, hastaneler ve sığınma evleri açarak hayır işlerinin yapılmasına yardımcı oldular. Sömürgecilerin yardım ve teşvikleri ile faaliyetlerini halkın gözünde büyüten bu cemiyetlerin çoğu hayır ve kültürel amaçlı olup siyasi olanları nadirdir.

Bu cemiyetlerin doğurduğu sonuçlar incelendiğinde, bunların ümmete faydalı olacak ve onun kalkınmasına yardım edecek hiç bir meyve vermediği görülür. Verdikleri zararlar o kadar gizliydi ki onlar ancak inceleyen bir gözle açığa çıkartılabılırdi. Bu cemiyetlerin bazı faydaları olmuş olsa da, haddizatında varlıkları toplum için büyük bir tehlike arz ediyordu. Şöyle ki: İslâm ümmetinin bünyesinde; İslâmî fikirlerin var oluşu bazı şer'î hükümlerin tatbik ediliyor olması ve İslâmî tesir ile İslâmî duyguların gönüllerde yerleşmesiyle İslâm ümmetinin bütününde kalkınma hisleri, hayır şevki ve kitleleşme için tabii bir eğilim bulunmaktadır. Çünkü İslâm ruhu toplumsal bir ruhtur. İslâm ümmeti kendi başına bırakılırsa o his doğal olarak fikre dönüşerek İslâm ümmetini kalkındıracak olan ameller ile neticelenir. Fakat bu tür cemiyetlerin varlığı bu sonucun doğmasına engel teşkil etti. Zira bu cemiyetler yaptıkları kısıtlı, sınırlı işlerle ümmetin ateşli duygularını tatmin edip söndürüyor ve bu duyguları işin bütünlüğünde değil detayında meşgul ediyordu. Bu cemiyetçiliğin cüzi yönüdür. Böylece bu tür cemiyetlere mensup olanlar bir okul yaptırdıklarında, bir hastane inşa ettirdiklerinde veya hayırlı bir işe kalktıklarında kendilerini rahat ve huzur hisleri kaplayarak, yaptıkları işlerle yetinir olurlar. Oysa bu cemiyetler olmasaydı, toplumsal ruh bu kişileri sahih bir kitleleşmeye sevk edecekti ki bu da, sahih kalkınmayı ortaya çıkaracak olan

hizbî kitleleşmedir.

Kültür ve hayır cemiyetlerinin yanı sıra kalkınmanın temelini ahlak olduğunu kabul ederek vaaz, irşat, dersler ve neşriyatlar yoluyla ümmeti kalkındırmaya çalışan ahlaki cemiyetler de kuruldu. Bunlarda birçok gayret ve paralar harcanmasına rağmen önemli bir sonuç elde edilemedi. Aksine usanç verici, bayatlamış konuşmaların tekrarı ile ümmetin hisleri heder edilmiş oldu.

Bu cemiyetlerin, Allahu Teala'nın Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'*e hitap ettiği: **وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ** "**Sen en güzel ahlak üzeresin.**" (Kalem-4) ayeti ile Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in*; **إِنَّ اللَّهَ بَعَثَنِي لِمَمَّ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ** "**Muhakkak ki Allah beni ancak güzel ahlakı tamamlamam için gönderdi**" kavlini ve yine *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in*, **إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ** "**Ben ancak ahlâkın keremlerini tamamlayayım diye gönderildim**" gibi hadislerini mugalatalı anlamalarından doğmuşlardır. Hâlbuki söz konusu ayet Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şahsını vasıflandırmakta, hadislerdeki ifade ise toplumun değil ferdin vasıflarını izah etmektedir. Ayrıca şairin; "**Ümmetler ancak ahlakla var olur, ahlakları gidince kendileri de gitmiş olur.**" mısralarını da kendilerine birer dayanak yapmışlardır. Hâlbuki ümmetler ahlakla değil, edindikleri akîdelerle, taşımakta oldukları fikirlerle ve uyguladıkları nizamlarla var olurlar. Keza bu cemiyetler, toplumvakasını yanlış anlamalarının birer sonucu olarak kurulmuşlardır. Onlara göre toplum fertlerden oluşmaktadır. Hâlbuki toplum; insanlar, fikirler, duygular ve nizamlardan oluşan bir bütündür. Dolayısıyla toplumun bozulması insanın bozulmasına değil; fikir, duygu ve nizamların bozulmasına bağlı olduğu için toplumun ıslahı da ancak fikir, duygu ve nizamların ıslah edilmesi ile mümkün olur.

Islahatçı ve ahlakçı alimlerin bir çoğunun kafalarına yerleşmiş olan şu fikirlerin bir sonucu olarak bu tür cemiyetler kurulmuş oldular: Toplumu yıkan ancak ferttir. Ferdi yıkan veya kalkındıran ise ancak ahlaktır. İyi bir ahlak ferdi, kuvvetli, dosdoğru, faal, verimli, hayra, salaha ve ıslah etmeye çalışan bir insan yapar. Kötü ahlak ise onu zayıf, gevşek, faydasız ve hayırsız biri haline getirerek hayatta yalnız şehvetini ve bencil duygu ve isteklerini yerine getirmekten başka bir şeyi düşünemez hale sokar. İşte bu fikirlerden hareketle *“Toplumun ıslah edilmesi ancak ferdin ıslah edilmesi ile mümkün olur”* kanaatine vardılar. Toplumunu ahlaki programlarla ıslah etmek istediler ve ümmeti ahlakla kalkındırmaya çaba harcadılar.

Ahlaki temel üzerine kurulmuş olan tüm ıslahatçı hareketlerin başarısızlığa uğramalarına rağmen insanlar hâlâ bu temele dayalı düşüncenin, ıslahatın esasını oluşturacak düşünce olduğu kanaatindedir ve bu esas üzerine ıslahatçı cemiyetler kurmaktadır. Gerçekte fertler her ne kadar toplumdan birer parça olsalar da toplumun ıslah vasıtaları ferdin ıslahından başkadır. Zira toplumun bozulması, toplumsal duyguların, ruhi ve fikrî havanın bozulması ile oluşan mugalatalı mefhumlardan ileri gelmektedir. Başka bir deyimle genel örfün/kamuoyunun bozulması ile toplum bozulmaktadır. Toplumun ıslahı ise ancak sahîh bir genel örfün oluşturulması ile mümkündür. Başka bir ifade ile bu ıslah ancak, toplumsal duyguların ıslahından ve hem sahîh ruhi atmosferlerin hem de ruhi yön ve nizamın devlet tarafından tatbiki ile bağlantılı olan fikrî atmosferlerin ortaya çıkarılması ile gerçekleştirilebilir. Bu da eşya hakkındaki mefhumları toptan düzeltmeden gerçekleşmez. Böylece hem toplum hem de fert ıslah edilmiş olur. Toplumun ıslah edilmesi, cemiyetçilik esası ile kitleleşme olmadığı

gibi, kitleleşmenin temeli de ahlak, vaaz ve irşadlar yapmak değildir.

Bu sebeplerledir ki cemiyetçilik esası üzerine dayalı tüm kitleleşmeler kalkındırma veya ıslahta muvaffak olmadıkları gibi ismen hizbîlik esasına dayanıp, belli bir ideolojiye dayanmayan, ortaya çıkmalarından önce herhangi bir kavrayışa şahit olmayıp fertler arasında da onları birbirine bağlayacak olan sahih bir bağları bulunmayan kitleleşmeler de başarılı olamamışlardır.

Bütün bu kitlelerin başarısızlığı fertleri yönünden de gerçekleşmişti. Çünkü bu kitleler, fikir ve metoddan yoksun oluşlarından ve kitleleşmedeki yollarının yanlışlığından dolayı sahih bir kitleleşme esası üzerine kurulmuş olmamalarının yanı sıra, kişilerin bizzat ehil olmaları esasına değil de sadece onun toplumsal konumu ya da söz konusu hizb veya cemiyete bir an önce getireceği fayda esas alınarak kurulmuştur.

Kişiler, seçileceği kitle için uygun olup olmadıklarına bakılmaksızın zengin oluşu, toplumun ileri gelenlerinden olması, avukat, doktor vs. gibi makam ve nüfuz sahibi olması açısından değerlendiriliyorlardı. Bunun bir neticesi olarak bu kitleleşmelerin üyeleri arasında uyumsuzluk ve sınıflaşma hâkimdi. Hizb veya cemiyet üyeleri yalnızca mal ve makamları ile değil, bu hizb veya cemiyetin üyeleri olmaları ile de diğer halk kesimlerinden üstün oldukları kanaatine kapılırlar. Böylece kendileri ile halk arasında herhangi bir kaynaşma ve yakınlık meydana gelmez. Bu durumda ise hizb veya cemiyetin varlığı, yangına körükle gitmek gibi olacağından toplumun üst üste karşılaştığı düğümlere bir yenisi daha eklenmiş olur.

Bunun için yapılan inceleme ve araştırmalar sonucunda

diyebiliriz ki, tüm İslâm beldelerinde on dokuzuncu yüzyıl boyunca kalkınmaya götüren sahih bir kitleleşme çıkmamıştır. Mevcut tüm kitleleşmeler de mugalatalı bir esasa dayandığından başarılı olamamışlardır. Hâlbuki ümmet ancak kitleleşme ile kalkınır. O halde ümmeti kalcındıracak olan sahih bir kitleleşmenin ne olduğu, açıklık getirilmesi gereken bir konudur.

Ümmeti kalcındıracak olan sahih bir kitleleşmenin cemiyetçilik esasına dayanması doğru değildir. Çünkü cemiyetçilik, nizamı gereği ancak söz ve işlerle ya da yalnız sözler veya yalnız işlerle uğraşır. Kalkınmak isteyen bir ümmette bunların teşvik edilmesi caiz olmaz. Ayrıca sahih bir kitleleşmenin, Birinci Dünya Savaşından bugüne kadar kurulmuş olan ideolojisiz hizbler gibi kurulu olması da caiz değildir.

Sahihs bir kitleleşme ancak İslâmî ideolojik hizbî bir temel üzerine kurulmalıdır. Fikir, hizbin cisminin ruhu, çekirdeği ve hayatının sırrı olmalıdır. Hizbin ilk hücresi fikir ve onun cinsinden bir metodun kendisinde cisimleştiği bir insan olmalıdır ki bu kişi berraklık ve saflık bakımından fikir gibi, açıklık ve doğruluk bakımından da metod gibi olsun. Ne zaman şu üç şey, yani derin fikir, açık metod ve temiz bir insan bir arada bulunursa hizbin ilk hücresi meydana gelmiş olur. Bu hücre çok geçmeden birçok hücreler halinde çoğalarak hizbin ilk halakasını "hizbin liderliğini" meydana getirir. İlk halakanın meydana gelmesiyle hizbî kitle filizlenmiş olur. Çünkü bu halaka çok geçmeden bir kitle haline gelir. Bu aşamada bu kitle fikir ve metodunu benimsemiş şahıslar arasında hizbî bir bağa ihtiyaç duyar. Bu hizbî bağ ise, hizbin dünya görüşünün çıktığı akîde ve hizbin mefhumları ile şekillenmiş kültürdür. O zaman hizbî kitle teşekkül etmiş ve hayat sahasına atılmış olur.

Bundan sonra kitle bazen soğuk, bazen de sıcak havalarla karşılaşacak, üzerine sert ve yumuşak rüzgârlar esecektir. Hava bazen ağır bazen de açık olacaktır. Kitle eğer bütün bu durumlara karşı sebat gösterir ise fikri billurlaşmış, metodu açıklık kazanmış, şahıslarını hazırlayarak aralarındaki bağları kuvvetlendirmiş bir şekilde davet ve çalışmada amelî ilk adıma ve diğer adımlara güç yetirecek. Hizbî bir kitleden sahih bir kalkınmayı gerçekleştirecek olan ideolojik mütekâmil bir hizb haline gelir. İşte sahih kitleleşme budur. Zira hayatın esasları olan fikir bunun çekirdeğini teşkil etmektedir.

Kalkınmak isteyen ümmet içerisinde bu tür ideolojik hizbî kitleleşmenin tabii olarak nasıl oluşacağına gelince:

Ümmet parçalanmayan tek bir cisimdir. Bütünsel yapısı itibariyle insana benzer. İnsan şiddetli bir hastalığa yakalanıp ölümlerle pençeleştikten sonra tüm vücudunu bir canlılık kaplar. Bir bütün olması vasfıyla bu canlılık onun tümüne sirayet eder. Bunun gibi çöküntüye uğramış, geri kalmış bir ümmet de hasta sayılır. Bünyesindeki bir canlılık, tek bir insan topluluğu olması vasfıyla tamamına sirayet eder. Ümmet için hayat ya da canlılık, fikir ve onunla aynı cinsten bir metodun bulunmasıdır ki bu ikisinin toplamından ideoloji doğar.

Ümmette soyut olarak ideolojinin bulunması, bünyesinde hayatın yeniden canlanmasına kâfi gelmez. Ümmet ancak ideolojiyi bulup onu kendi hayatında uygulamaya koymakla canlanır. Zira ideoloji ümmetin hukuki, kültürel ve tarihi mirasında var olabilir. Fakat ümmet onun varlığından, fikrinden, metodundan veya fikir ve metodunu birbirine bağlamaktan gafil olabilir. Bu nedenle yalnızca fikir ve metodun bulunması kalkınmayı gerçekleştirmez.

Ümmet içinde canlılık, genellikle toplumda şiddetli sarsıntıların oluşturduğu ortak bir ihsasın/duyarlılığın vücut bulması ile gelişmeye başlar. Bu toplumsal ihsas, bu sarsıntının sebepleri ile müsebbipleri ve bundan kurtaracak yakın ve uzak vesileler hakkındaki incelemelerden çıkan önermeler ile, fikrî bir sürece götürür.

Ancak bu duyarlılık toplumda her ne kadar ortak bir duygu olsa da Allah'ın insanlara verdiği seçkin kabiliyetlere göre farklılık arz etmektedir. Toplumun fikirleri buluşu kendi içinde potansiyel bir güç olarak saklı kalır. Onu açığa çıkartacak olan ise toplumsal hisleri en çok üzerinde algılayan, bundan ilham alarak harekete geçen, hayat emareleri öncelikle kendilerinde gözüken şahıslardır.

Duyarlılığı fazlaca gelişmiş olan kişilerde toplumsal duyarlılıklar daha belirgin olarak yoğunlaşır, fikirler oturur. Dolayısıyla bunlar uyanık bir şekilde idrak ederek ümmetin gözleri ve uyanık zümreleri olurlar.

Fakat bu zümre şaşkın ve telaşlı olur. Önünde beliren çeşitli yollardan hangisini tercih edeceğini şaşırır. Bu cemaatsal zümre içerisinde uyanıklık değişik oranlarda tezahür edecektir. Bazılarındaki duyarlılık mantığı diğerlerine göre daha kuvvetli olur. Böylece bu uyanık zümre içerisinde de üstün nitelikli ve seçkin kabiliyetli bir grup ortaya çıkar. İşte bu seçkin grup, derin araştırma ve incelemelerden sonra, seçeceği yolu bulur. Yolun açıklığını ve hedefe ulaştıracağını görerek o yola girer ve gayesine doğru yürümeye başlar. Fikir ve metot birlikte bulunup kendisine sarsılmaz bir şekilde inanılınca ideoloji, onun varlığında cisimleşir ve onun akîdesi haline gelir. İşte bu akîde, hizbin kültürü ile birlikte fertleri arasındaki bağı oluşturur.

İdeoloji şahıslarda cisimleşince artık hapsolamaz. Aksine ona davet için onları harekete sevk eder. Onların davranışları ona uyum sağlar, metodu gereğince seyrederek, onun sınırlarına riayet eder hale gelir. Varlıkları, ideolojiye, ona davete ve ideolojinin yükümlülüklerini yerine getirmeye hasrolunur hale gelir. Bu davet, insanların sadece bu ideolojiye inanması ve onunla genel bir uyanıklık oluşturulmasını hedefler. Bu şekilde hareket eden ilk halaka zamanla bir kitle, daha sonra ise ideolojik bir hizb halini alır. Bu hizb; *Birincisi*, tam uyanıklık ve idrak ile ideolojiye inanan yeni hücreler oluşturarak ve *ikincisi*, ideoloji ile bütün ümmete genel bir uyanıklık kazandırarak tabii bir şekilde gelişmeye başlar. İdeolojiye yönelik bu genel uyanıklıktan da, tam olmasa da cemâî birlik şeklinde, ümmetteki fikirler, görüşler ve itikatlar birliği oluşur ki bu şekilde ümmetin hem hedefi, hem akîdesi, hem de hayattaki bakış açısı birleşir. Böylelikle hizb, ümmeti eriten bir pota olur ki çöküntü ile oluşmuş pislik ve bozukluklar bu potada temizlenir. Ümmetin kalkınması ancak bu erime ile mümkün olacağı için bu işi hizb üzerine alacaktır. Bu çok zahmetli bir iştir. Bu sebeple bunu ancak onun fikriyle yaşayan, hayatını ona vakfeden, attığı her adımı bilerek atan hizb yapabilir.

Hizbde fikre götüren duyarlılık, bu fikrin, ümmetteki çeşitli fikirlerden biri olarak doğmasını sağlar. Bu fikir, başlangıçta, yeni doğmuş, henüz yerleşmemiş olduğu ve kendisi için bir atmosfer oluşturamadığı için en zayıflardan olacaktır. Fakat duyarlılık mantığının neticesi olan bir fikir olmasından, yani hissî idrakten neticelenen bir anlayış olmasından dolayı, fikrî duyarlılık oluşturur. Derin bir fikrin ürünü olarak açık bir duyarlılık meydana getirir. Bu fikir, tabiatı gereği kendisine sarılanı arındırarak samimi

yapar. Hatta o samimi olmayı istemese de buna mecbur kalır. Akîde ve kültür olarak samimi bir insanda cisimleşen bu fikir, onun benliğinde coşkun bir ihtilal oluşturur. Bu ihtilal ancak fikir ve duyguların alevlenmesinden doğan bir infilak sonucu oluşur. Bu infilak, davette ateşliliği, gayreti ve doğruluğu yaydığı gibi mantık ve fikir de yayar. Öyle ki fesadı yıkıp götüren bir ateş, hayat yolunu aydınlatan bir nur olur. Böylece davet çürük akîdelerle, bozuk fikirlerle ve köhneleşmiş gelenek ile mücadeleye başlar. Tüm bunlar kendilerini savunmaya çalışır. Fakat bu savunmalar, yeni ideoloji ile bir sürtüşmeler, davetin kuvvetini artırır. Bu çatışma mevcut, tüm bu fikirler, akîdeler ve yollar çökünceye ve ümmet içerisinde onun fikri ve akîdesi olarak yalnızca hizbin ideolojisi kalıncaya dek sürer.

Ne zaman ki hizb, fikirleri, itikatları ve görüşleri birleştirirse ümmetin birliğini basiretli bir gözle kurmuş, onu eritip arındırmış olur ki böylece o tek bir ümmet haline gelir ve bu şekilde sahih vahdet ortaya çıkar.

Bundan sonra hizbin ikinci merhalesi başlar. Bu da ümmeti kalkındırmak için inkılâbî ıslahçı bir çalışma ile ümmetin liderliğini yapmaktır. Daha sonra ümmetle birlikte İslâm risaletini diğer toplum ve ümmetlere taşıyarak insanlığa karşı görevini yerine getirmiş olur.

Hizbî kitleleşme cemaatsal/toplumsal bir harekettir. Toplumsal olmaktan başka bir şey de olamaz. Çünkü sahih bir kitleleşme ferdî bir hareket olamaz. Bu nedenle hizb yöneticileri, İslâm beldelerindeki toplumsal hareketleri dakik bir şekilde inceleyip derin bir şekilde anlamalıdır.

Kuvvetli etkiler oluşturmuş toplumsal hareketleri, hareketin cereyan ettiği zaman dilimi şartlarında tahlil ettiğimizde görürüz ki; ucuzluk ve refahın yaygın olduğu bir

hayat tarzında, insanların tabii haklarının temin edildiği ve şahsî yeterliliğin önemli işlerin üstlenmesinde ölçü kabul edildiği zamanlarda bu tip etkili toplumsal hareketler ortaya çıkmazlar. Toplumsal hareketleri bu şekliyle anlamak onları doğru ölçülerinde tahlil etmemizi kolaylaştırır. Bu tahlil, bu hareketlerin cereyan ettiği çevreyi, içinde bulunduğu şartları, başarılı olmalarını engelleyen faktörleri ve bu faktörleri ortadan kaldırmak için elit fertlerin ne kadar rol oynadıklarını anlamakla olur.

Diğer yandan, toplumsal hareketlerin başarısı, halkta öfke ruhunu tahrik etme becerisiyle ölçülebildiği gibi otorite veya nizamın, toplumsal hareketin ideolojisine her tahakküm edişi veya ideolojiye her dokunuşunda halktaki hoşnutsuzluk ve öfkeyi açığa çıkarma kudreti ile de ölçülebilir.

Bu toplumsal hareketleri anlamak; toplumsal hayatı etüt etmeyi, ümmetin yöneticilerle, yöneticilerin de ümmetle olan ilişkilerini ve bu ilişkilerin dayanak noktalarını, bu noktaların İslâmî olarak hakikatini, İslâm'ın davet ettiği görüşleri, fikir ve hükümleri bilmeyi, toplumsal ilişkilerin İslâm'a göre yürüyüp yürümediğini, bu çözüm şekilleriyle fikir ve hükümleri karşı karşıya kaldığı değişiklikler için içtihadta bulunmayı, bu içtihadın temel ve teferruatının içeriğinin İslâm'a uygun olup olmadığını incelemeyi gerektirir. Keza bu hareketleri anlamak; mal, hile ve silah ile rejim ve hayat nizamlarının kurulduğu bu ümmetin yaşadığı dünyada, İslâm'ın görüş, fikir ve hükümlerinin kayba uğradığını gözlemleyen bu ümmetin haleti ruhiyesinin etüt edilmesini gerektirir.

Bu hareketleri anlamak, kendisini bedbahtlık ve perişanlık çukuruna yuvarlayan ve dinlerini yok olma tehlikesi ile karşı karşıya bırakan, üzerinde uygulanmakta olan

nizamlara nasıl baktığını yani genel olarak ümmetin eğilimini anlamamızı da gerektirir. Bu da ümmetteki dağınıklığın meylini, üzerlerinde uygulanmakta olan bozuk nizamları ne dereceye kadar kabul ettiklerini, bu bozuk nizamların kendilerinde bir hoşnutsuzluk uyandırıp uyandırmadığını, teşvik ve tehditlerin onlar üzerindeki etki derecesini, bu teşvik ile nereye kadar gittiklerini ve bu tehditlere ne kadar boyun eğdiklerinin bilinmesini de gerektirir.

Bu aşamadan sonra hizbî kitlenin kendi niteliklerini bilmesi lazımdır. Niteliklerinin; keskin duyarlılık, derin teffekkür ve tam samimiyet olduğunu yakinen bilmelidir. Toplumda alınan tedbirlerin İslâm'a ve İslâm şeriatına olan imanını zayıflatmadığını, bu nedenle yapılan bütün tehditlerin, terörlerin, hibelerin ve mihnetlerin kendisine katîyen tesir etmediğini, sonra bu kitlenin esas kıymetlerini tamamen muhafaza etmekte olduğunu, iman mantıkasının emniyette bulunduğunu, derin İslâmî fikirlerle dolgun olduğunu, genel maslahatlarını benimsiyor olması nedeniyle sorumluluk bilinçlerinin tam olduğunu yakinen bilmelidir. Böylece her ne kadar zorluk, zorbalık, şiddet ve terör görse de ideolojisini bunlara karşı müstahkem bir kalede muhafaza etmiş olur. Bundan sonra bu grup karşılaşılacak bütün zorlukları ve neticeleri hesap edip üzerine sorumluluk almaya karar vermiş olmalıdır.

Toplumsal hareketler üzerinde yapılan böyle bir tarihî ve realist inceleme, toplumsal bir hareket olması itibariyle ideolojiye dayanan hizbin seyrini, şartlarının oluşup oluşmadığını ve tabii yolunda yürüyüp yürümediğini gösterecektir. Ta ki hizbde bir sapma görülürse ya da incelemeler sonucu hizb mekanizmasında bir değişiklik yapılmasına veya çalışmalarında elastikiyete veya mücadelesini sertleş-

tirmesine gerek gösterirse bunun için gerekli olan tüm üsluplar uygulanabilsin. Böylece bu üsluplar, hizbin ümmeti kalkındırmadaki risaletini yerine getirmesini ve ümmetin bu risaleti diğer toplum ve ümmetlere taşımasını sağlasın.

Hizbin sahih bir kitleleşme oluşturması şöyle olur:

1. Fikir ve duyarlılığı fazlaca gelişmiş bir kişi, ideolojiyi tam anlamıyla kavrar. İdeoloji kendi nezdinde billurlaşır, açıklık kazanıncaya kadar onunla kaynaşır. O zaman bilfiil ilk hücre oluşmuş olur ki, çok geçmeden bu hücre yavaş yavaş çoğalarak başka şahıslara ulaşır ve böylece birçok hücre oluşmuş olur. Bu kişiler ideolojik bir bağ ile birbirlerine sınımsız bağlanırlar. Böylece bu kişilerden hizbî kitlenin ilk halakası -hizbin liderliği- oluşmuş olur. Bu kişiler arasında kitleleşmenin ekseni ve onları çekip etrafında toplayan kuvvet, ideolojiden başka bir şey olmamalıdır.

2. Bu ilk halaka başlangıçta normal olarak sayıca az ve hareketleri de ağır olur. Çünkü bu halaka, içerisinde yaşadıkları toplumun duyarlılığını temsil ediyor olmalarına rağmen kendilerini ifade ediş şekilleri toplumun alışkın olduğu anlam ve lafızlardan farklı bir tarzdadır. Her ne kadar toplumun duyarlılıklarını ifade ediyor olsalar da, toplumda yaygın olan kavramlara ters yeni bir takım kavramlara sahip oldukları için topluma yabancı gibi görünürler. Bu halaka bünyesinde cisimleşmiş olan ideolojinin cazibesi veya çekimi, toplum içinde öncelikle kuvvetli duyarlılığa sahip kimseleri etkiler.

3. Bu halakanın -liderliğin- fikrî seviyesi derin ve kalkındırmak için benimsediği yol da köklü olur. Yani işe asıldan başlar. Bu halaka, ümmetin içinde yaşıyor olduğu kötü durumdan sıyrılarak keşif yapar gibi yüksek atmosferlerde

uçar. Ümmeti yükseltmek istediği seviye ve yaşam tarzını müşahede eder. Aynı anda statükoyu değiştirmek için izleyeceği yolu da görür. Toplumun çoğunluğu genellikle içinde yaşadığı vakıa ile kaynaşmış olduğu için duvarın hep bu yüzünde olanları görmesine rağmen o, duvarın arka tarafında olup bitenleri de izler. Toplumun bu durumu, kendi vakiasını aşmasına engel teşkil edeceği için, içinde buldukları durumu değiştirmeyi idrak etmelerini zorlaştırır. Çünkü çöküntüye uğramış bir toplumda fikir yüzeyseldir. Bütün tasarımlarını içerisinde yaşadıkları vakıadan alarak eşyayı buna göre kapsamlı bir kıyas ile ele alırlar. Kendilerini de vakıaya uyarlarlar. Onun için menfaatlerini de aynı vakıa etrafında döndürürler.

Hizbî ilk halaka ise, fikrinde yüzeysel konumu aşır tekâmül yolunda seyrederek olmuştur. Bu nedenle ideolojiyi vakıanın etrafında döndürerek vakıayı düşüncesine kaynak yapmaz. Vakıayı ideolojiye göre değiştirmek için düşüncesine konu yapar. Onun için, inandığı ideolojiyi vakıa etrafında döndürmek yerine, vakıayı ideoloji etrafında döndürerek onu değiştirmeye, yeni bir şekle sokmaya ve kendi idaresine boğun eğdirmeye çalışır. Bu nedenle toplum ile hizbin ilk halakası arasında hayata bakış açısını anlamada yakınlaştırılması gereken büyük bir farklılık olmaktadır.

4. Hizbî ilk halakanın fikri, sabit bir kaide üzerinde bulunur ki, bu kaide mutlak suretle fikir ile amelî birlikte olması ve her ikisinin de belirli bir gayeyi hedeflemesidir. Bu halakada ideoloji müşahhas bir hal aldığı ve fikirler de bir kaideye dayanmakta olduğu için onda sabit imanî bir atmosfer meydana gelir. Bu atmosfer, vakıayı boyun eğdirme ve değiştirmede yardımcı olur. Fikirleri için bir kai-

desi olmayan, uğruna düşündüğü ve çalıştığı belli hedefleri tanımayan, ancak ani ve bencil gayelerle bir araya gelmiş ve imanî bir atmosferi bulunmayan geri kalmış toplumların tersine bu fikir, karşısına çıkan şeylere göre şekillenmeyip, bilakis o şeyleri kendi şekli ile şekillendirir. Bu sebeple hizbin ilk halakası ile içinde yaşadığı toplum arasında başlangıçta çatışma olur.

5. Mademki hizbî ilk halakanın görevlerinden biri belli bir düşünce tarzı oluşturacak imanî bir atmosfer meydana getirmektir, o halde kendisini süratli bir şekilde geliştirebilmek ve tamamen saf bir atmosfere ulaşabilmek için kasıtlı tasarlanmış hareketler oluşturmalıdır ki hizbî bünyesini çabuk ve sağlam bir şekilde kurup hizbî bir halakadan hizbî bir kitleye ve daha sonra mütekâmil bir hizbe geçebilsin. İşte bu hizb toplumdan etkilenmeyip toplumda etkin olması bakımından kendisini topluma onu etkileyerek kabul ettirir.

6. Bu kasıtlı tasarlanmış hareketler; fertleri, toplumu ve toplumsal havayı uyanık bir şekilde incelemek, hizb bünyesine fasit bir elemanın sızmasına karşın uyanık olup kontrol etmek, hizbin doğru istikametinden sapmasına ya da çözümlü parçalanmasına engel olabilmek için hizb cihazında herhangi bir organın yanlış bir şekilde tanzimini önlemeye azami dikkat sarfetmektir.

7. Değişmez ve sarsılmaz akîde ve olgun hizbî kültür, hizb üyelerini birbirine bağlayan yegâne bağ olmalıdır. Hizb cemaatini yürüten dinamizm kâğıt üzerine yazılmış idari kanunlar değil akîde ve kültür olmalıdır. Bu akîde ve kültürü kuvvetlendirmenin yolu, etüt ve düşünmedir ki özel bir şekilde zihniyet teşekkül etsin ve bilinçle bağlantılı coşkun bir fikir meydana gelsin. Mutlak surette hizbe top-

lumsal bir imanî atmosfer hâkim olmalıdır ki hizbde birleştirici iki unsur kalp ve akıl olabilsin. Ondan dolayı hizb fertleri arasında kalbî bağlar oluşturabilmek için ideolojiye iman mutlak surette gereklidir. İkinci bağ olan aklî bağın oluşabilmesi için ise ideolojiyi gayet derin bir şekilde incelemek, öğrenmek ve koruyup bağlanmak, hatta ezberlemek ve anlamak gerekir. Bu şekilde teşekkül eden hizb, doğru bir esas üzerine hazırlanmış ve bütün sarsıntılara dayanacak kadar kuvvetli sağlam bağlar oluşturmuş olur.

8. Hizbin liderliği bir yönüyle endüstriyel motora benzediği gibi diğer bir yönüyle de farklı özellik gösterir. Şöyle ki: Mesela benzinle çalışan endüstriyel motorun motorsal hareketinde kıvılcım ve benzinden oluşan bir ısı enerjisi vardır. Bu enerji havada bir basınç meydana getirir. Bu basınç da hareketi sağlayan kolu iter, kol da diğer hareketli aksamı zorlayarak hareketi başlatmış olur. Bu bakımdan motorda benzin, kıvılcım ve motorsal hareketin bulunması asıldır. Çünkü bunların bir araya gelmesiyle oluşan ısı enerjisinden basınç oluşmakta, bu basınç da hareketini diğer parçalara intikal ettirerek motorun dönmesini sağlamaktadır. Motorun hareketinin durması bütün aksamın durması demek olacağı için motorsal harekete benzin, kıvılcım ve motorsal hareket mutlak surette gereklidir. Böylece motor ve ona bağlı tüm alet dönsün/çalışsın. Hizbin liderliği de böyledir. Onun fikri kıvılcım, liderlikteki uyanık kişilerin duyarlılığı da benzine benzenebilir. Duyarlılığı fikirle etkilenen insan ise motorsal harekettir. Buna göre fikir insandaki duyarlılık ile temasa geçtiğinde sanki ısı enerjisi oluşturarak liderliği harekete geçirir. Liderliğin bu hareketi, hizbin diğer aksamını yani fertlerini, halakaları, mahalliye organını harekete zorunlu kılar. Zira bunlar liderliğin hareketinden etkilenip harekete geçerler

ve hepsi de otomatik olarak çalışırlar. Böylece bu hareketle hizb yürümeye başlayıp oluşumundaki gelişme devrine geçer.

Buna binaen ısı enerjisi liderlikten hizbin diğer organlarına geçmelidir ki hareket oluşsun. Aletin dönmesi için motorun hareketi zorunlu olduğu gibi bu da zorunludur. Hizb liderliğinin endüstriyel motora benzeyen tarafı budur. Buna binaen hizb liderleri bu yöne dikkat etmelidirler. Hizb bütününe liderlik hareketinin etkide bulunabilmesi için liderlerin hareket ve temaslarını hizbin diğer organları ile sürekli sürdürmeleri gerekir. Bir kaç temasta bulunurlar da diğer üye ve organların etkinleşip harekete geçmediklerini, mutlaka liderlerin onları harekete geçirmelerini beklediklerini görürlerse ümitsizliğe düşmemelidirler. Çünkü motor dönmedikçe alet dönmez. Zira hareket motordan çıkar.

Fakat şurası ayırt edilmelidir ki hizbin ilk halakasının, tahriki/harekete sevk etmesi, endüstriyel motordaki gibi hizbi harekete zorunlu kılmakla olursa, etkin olmaz. Belki başlangıç için doğru olan bu tutum, hizbin hareket kazanmasından sonrası için doğru olmaz. İşte bu yönüyle de hizbin ilk halakası endüstriyel motora benzememektedir. Zira aletin hareketi daima endüstriyel motorun tahrik ediciliğine bağlıdır. Fakat hizb liderliği endüstriyel değil sosyal bir motordur. Hizbin üyeleri, halakaları ve mahalli organları mekanik bir alet olmayıp insandırlar. Onlarda canlılık, hayat vardır. Onlar liderliğin hareketinden etkilenecek harekete geçerler. Yani liderlikte cisimleşen ideolojinin hararetiyle hareket kazanırlar. Bu sebeple fikri kavramalarından ve hizbi liderliğin hareketiyle temasa geçmelerinden sonra motordan bir parça olurlar. İşte o zaman motordaki ısı enerjisi gibi liderliğin hareketi, bütün hizbde tabii

bir şekilde hareket uyandırır. Çünkü liderlik sosyal bir motor olması nedeniyle bütün hizbe yayılan fikrî bir bütünlük oluşturur. Böylelikle motorsal hareketin yükünü yalnızca liderlik değil, onun inkişafı ve hizbin tekâmülüyle birlikte bütün hizb yüklenir. O zaman hizbin yürüyüşü, liderliğin hareket ve hararetine muhtaç olmayıp ideolojisinin hizb üyelerine sirayet etmesiyle ilintilidir. Böylece hizbin halakaları ve mahalli organları liderliğin hareketine ihtiyaç duymaksızın otomatikman hareket ederler. Çünkü her parçanın hareketi, ideolojiden ve hizbde yaygın ve bütün bu parçalarla tabii bir şekilde bağlantılı olan fikrî bütünlükten kaynaklanmaktadır.

9. İdeolojiye dayalı olan hizb, ideolojisini topluma uygulayabilmek için üç aşamadan geçer.

Birincisi: Hizbî kültürü oluşturmak için inceleme ve öğrenme aşaması.

İkincisi: Hizbin içinde yaşadığı toplum ile kaynaşma merhalesidir ki bu merhale ideoloji ile oluşan uyanıklığın, genel bir örf haline gelmesi ile toplumun ideolojiyi kendi ideolojisi olarak kabul edip topluca onu savunur hale gelmesine kadar devam eder. Bu merhalede ümmetle, ideolojinin uygulanmasına engel olmak isteyen sömürgecilik ve onun öne sürdüğü hâkim zümreler, karanlıkçılar ve ecnebî kültür ile sırtlanlaşmışlar arasında bir mücadele başlar. Çünkü ümmet, ideolojiyi kendi ideolojisi ve hizbi de kendisi için lider olarak görmektedir.

Üçüncüsü: Ümmet üzerinde ideolojiyi uygulayabilmek için ümmet yolu ile yönetimi tam olarak ele geçirme merhalesidir. Bu merhaleden itibaren hayat mücadelesinde hizbde amelî/pratik yön başlar. Aynı zamanda ideoloji ümmet ve devletin yüklendiği bir risalet olması hasebiyle

ideolojiye davet, hizb ve devlet için esas iş olarak devam eder.

10. Birinci merhale: Bu merhale kuruluş merhalesi olup, bu merhalede ümmetin tüm fertlerinin kültür çeşitliliklerine bakılmaksızın toplumu bütünü ile hizb için bir okul olarak görerek, hizb üyesi olmak isteyenleri hizb kültürü ile yetiştirmeye başlanır. Ta ki hizb, en kısa zamanda toplumla kaynaşmak için onunla temasa geçebilecek bir zümre ortaya çıkartabilsin.

Ancak şu da bilinmelidir ki, bu kültürlendirme bir öğretim değildir. Okul sisteminden tamamen başkadır. Bunun içindir ki halakalarda kültürlendirme faaliyeti bizzat ideolojinin öğretici olması itibariyle cereyan etmeli, elde edilecek bilgi ve kültür de ideolojiye ve hayat mücadelesine katılmak için gerekli olan hususları içermelidir. Aynı zamanda bu bilgi ve kültür hayat mücadelesinde hemen pratiğe geçirmek için alınmalıdır.

Bu sebeple kültürün pratik/uygulamaya yönelik olması lazımdır. Yani hayatta kendisi ile amel etmek için alınan kültür olmalıdır. Aynı zamanda zihinle, ilmî/akademik yön arasına kuvvetli engeller konulmalıdır ki hizbin kültürü, ameli/pratik yönü olmayan akademik okul kültürü haline dönüşmesin.

11. Hizb, fikir ve metoda dayalı bir kitleleşmedir. Yani fertlerinin inandığı bir ideoloji üzerine kuruludur. Hizb, toplumun fikir ve duygusunu denetler ki her ikisi de yükseliş hareketleri içinde seyretsin. Fikir ve duygu bakımından toplumun gerilemesini önler. Hizb, ümmetin bir okulu olarak, onu kültürlendirir, yetiştirir ve evrensel bir hayat mücadelesine sevk eder. Hakiki okul budur. Diğer okullar ne kadar çoğalsa, çeşit ve kapsamı artsa da onun

yerini dolduramaz.

Hizb ile okul arasında idrak edilmesi zorunlu olan bir fark vardır. Bu fark şu noktalarda açık olarak görülür:

a) Okul, programı ne kadar sahih olsa da topluma okul görevini gören bir hizb olmadıkça ümmetin kalkınmasını gerçekleştiremez. Zira ne kadar özgürleşse de monotonluk/tek düzeliş okulun tabiatı gereğidir. Çünkü okullar kendine özgü bir vasıfla özel bir şekil üzerine kurulurlar. Bu durum onların yeni gelişmelere göre tavır almalarını engeller. Bunu arzu etseler bile belli bir zaman ve birçok girift/karmaşık işlemler gerektirir ki, uyum sağlanabilsin. O işlemlerin hazırlanması da şekil değiştirmeyen sabit bir esasa göre olur.

b) Sahih bir programa dayalı olan bir hizbde şu özellikler bulunur:

- 1) Canlılık ki daimi bir şekilde çoğalıp gelişir.
- 2) Gelişme ki bir merhaleden başka merhaleye geçer.
- 3) Hareket ki toplumun ve ülkenin tümüne intikal eder.
- 4) His ki toplumda olan şeyleri algılar ve onları etkiler.

Bu programın hazırlanışı, hayata ve duyguların şekillenmesi esasına dayalı olur. Böylece hizbde daimi bir gelişme ve sürekli bir değişim olur. Monotonluk metodu üzerinde yürümez. Çünkü o, vakıayı kendi ideolojisine göre değiştirme ve hayatı kendi imanî atmosferine göre şekillendirmeyi hedeflediği için hayat ve şekilleriyle beraber seyreder.

c) Okul, belirli bir fert olması itibarı ile ferdin kültürlenmesi, eğitimi ve öğretimi esası üzerine kurulur. Okul, küçük bir topluluk olmasına rağmen öğretim yönünden

ferdidir. Bu sebeple neticesi toplumsal değil ferdidir. Mesela okullarında bin öğrencisi bulunan on bin kişilik bir şehirde söz konusu bu okullar her hangi bir toplumsal kalkınma sağlayamazlar.

d) Hizb, fertlerine bakmaksızın cemaatın terbiyesini ve kültürlendirilmesini -bir tek cemaat vasfıyla- ele alır. Hizb, cemaattaki o fertlere belirli fertler olarak değil de ancak o cemaatın bir parçası olmaları itibarı ile bakar. Onları kendi şahısları için değil cemaata uygun bir cüz olmaları için cemaatsal bir şekilde kendi kültürü ile yetiştirir. Bu sebeple hizbî faaliyet netice itibariyle ferdî değil cemaatsaldır/ toplumsaldır. Örneğin bir milyon nüfuslu bir toplumda üyesi yüz kişi olan bir hizb, -ne kadar büyük gayretler ve uzunca süreler çalışarak bir hayli talebe mezun etseler de- okulların gerçekleştiremeyeceği kalkınmayı gerçekleştirebilir.

e) Okul, kişiyi içinde yaşadığı topluma etki etmesi için hazırlar. Fakat ferdin etkisi ancak cüzi bir etki olur. Çünkü o, cemiyette fikrî uyanıklık oluşturmada zayıf, cüzi bir etkinliğe sahiptir.

f) Hizb ise, toplumu ferde etki etmesi için hazırlar. O, külli/bütünsel bir etkide bulunabilir. Çünkü bilinci/ duygusu kuvvetlidir, uyarıcıdır ve fikrî uyanıklık oluşturmaya muktedirdir. Bu nedenle toplumun fertler üzerinde etkisi kuvvetli olur. Kişileri az bir gayret ve kısa bir süre içinde etkileyip kalkındırır. Çünkü fikri uyandıran şey şuurun dayandığı duygu yani histir. Duyguların fikir ile kaynaşmasından da kalkınma için hareket doğar.

Hizb ile okul arasındaki farklar üç maddede özetlenebilir:

1) Okul, şekillenmekten uzak monoton bir yapıya sahiptir. Hizbde monotonluk/tek düzelik yerine sürekli bir

gelişme vardır. Hayattaki her gelişmeyi kendi imanî atmosferi ile şekillendirir.

2) Okul, topluma etkide bulunmak için fertleri kültürlendirir ve netice itibariyle ferdîdir. Hizb ise fertlere tesirde bulunmak için cemaati kültürlendirmektedir ki neticesi toplumsaldır.

3) Okul, cemaatin duygularına etkide bulunmak için fertlerde cüzi bilinci/şuuru hazırlamasına rağmen toplumsal bir etkide bulunarak onda bir fikrî uyanıklık gerçekleştiremez. Hâlbuki hizb, kişisel duyguları etkileyebilmek için toplumda/cemaatta külli bilinci/şuuru oluşturur ki böylece kişilere etkide bulunarak tam bir fikrî uyanıklık gerçekleştirebilir.

12. Bu aşamada okul ile hizbin kültür halakaları arasında büyük farkların olduğunu sürekli bir şekilde idrak etmekle birlikte, toplumun bütünü ile hizbin bir okulu olduğunu da sürekli olarak hatırdan tutmak lazımdır.

Toplumunu bütünüyle hizbin bir okulu olarak addetmek, hizbin bu dönemdeki görevinin, toplumda sahih bir akîde/inanç oluşturması ve sahih mefhumlar ortaya koyması gereğini belirtmek içindir. Bu faaliyette hizbin ideolojisi öğretmen, kültürü de öğretilendir. Bu ideoloji ve bu kültür, kendisinde cisimleştiği kişilerle temsil edilir. Bu bakımdan bu kişiler doğrudan doğruya toplumda öğreticilerdir. Mahalli organlar ve halakalar ise hizbin sınıfları, toplum ise bütünüyle hizbin bir okulu olur. Bu okulsal faaliyet, hizb mefhumlarını kabul ederek onun üyesi olan kişilerin hizb kültürünü derin bir şekilde etüt etmeyi, doğru bir şekilde anlayarak her zaman tekrarlamayı, hizb anayasası ve kabul etmiş olduğu temel hükümleri ve genel kaideleri ezberle-

meyi gerektirir. Bu ise okulsal eğitimi gerektirir. Bundan dolayı hizbin kendisi ile çalışacak herkese -ister üniversite öğrenimi görmüş olsun ister ilkokul mezunu olsun ister ise kültür sahibi olmaya yatkın bir kişi olsun- bu konuda titizlik ve hürs göstermesi gerekir. Bu kültürde, herhangi bir kişiye karşı gösterilen en ufak bir gevşeklik yahut müsamaha; kişi hizbe intisab etmiş olsa bile, onu hizb çemberi dışına bırakabileceği gibi bu tür gevşeklikten genel mekanizmaya da zarar gelebilir.

Bu aşamada; hizb kültürü ile yetişen şahıslar bulunmadan önce hizb ile çalışma arasına kalın bir engel koymak zorunludur. Bunun için bu aşama başkası değil, kültür aşamasıdır.

Hizbî kültürün akademik kültüre dönüşerek hizbin toplumsal planda faaliyetinin aksamaması için kültür hususunda hizb ile okul arasında bulunan farkın iyice idrak edilmesi gereklidir. Bu nedenle hizbe mensup olan fertlerin hizbî kültürün akademik yöne kaymalarına engel olunmalıdır. Hizb kültürünün gayesinin hayatta icra edilmek üzere mefhumları değiştirmek ve ümmete fikrî liderliği taşımak olduğuna dikkati çekmek gerekir. Hizb kültürüne sahip bir kimsenin soyut bir şekilde akademik yöne saptması caiz değildir. Çünkü bu tür çalışmaların yeri okuldur, hizb değil. Kültürü akademik yöne sürüklemenin tehlikesi; bu merhaledeki çalışmanın özelliğinin yok olmasına neden olup ikinci aşamayı geciktirmesidir.

13. İkinci merhale: Bu merhale ümmetle kaynaşma merhalesi olup, mücadele merhalesidir. Gayet hassas özelliklere sahiptir. Burada elde edilecek başarı hizbin kuruluşunun sahihliğine delalet edeceği gibi, başarısızlık da hizb bünyesinde ıslahı gerektirecek bazı bozuklukların varlığını gösterir. Bu merhale bir önceki merhaleye dayanır.

Onun için birinci merhalede başarı, ikinci merhalede başarı elde etmek için temel şarttır. Fakat yalnızca kültür yönüyle birinci merhaledeki başarı, ikinci merhalenin başarılı olabilmesi için yeterli değildir. Kültürel başarının halk tarafından bilinmesi lazımdır. Yani ortada bir dava olduğunu ve hizb üyesinin de bir dava adamı olduğunu halk bilmelidir. Ayrıca toplumsal ruh, halakalarda kültürlenme, üyelerin içinde yaşadıkları toplum ile temasları ve onlara etkide bulunabilmek için giriştikleri teşebbüslerle oluşmuş olmalıdır. Bu şekilde ikinci merhaleye geçilirse toplumsal dayanak elde edilerek ümmet ile kaynaşma işi kolaylaşmış olur.

14. Nefsiyeti/eğilimleri ile zihniyeti/fikrî yapısı uygunlaşmadıkça, yani İslâmî bir şahsiyet olacak şekilde kültür bakımından olgunlaşmadıkça hizb üyesi, kültür merhalesinden kaynaşma merhalesine geçmez. *Aleyhi's Salâtu ve's Selâm* diyor ki: **"Hiç biriniz iman etmiş olmaz, arzusu benim getirdiklerime uymadıkça."**

Yine insanlar, onun İslâmî bir dava sahibi olduğunu bilmedikçe ve halakalarda bulunup toplumla temasları neticesinde toplumsal meyilleri kendisinde kuvvetlenip tezahür etmedikçe, yine kültür merhalesinden kaynaşma merhalesine geçmez. Zira toplumsal temayülleri ondaki uzleti tamamen söküp atmış olmalıdır. Çünkü uzlet, korku ve ümitsizlikten oluşan bir hastalık olup fert ve toplumdan sökülüp atılması gerekir.

15. Hizb, kültür merhalesinden kaynaşma merhalesine tabii bir şekilde geçiş yapar. Bu o kadar tabiidir ki, hizb daha evvel geçmek istese de geçemez. Şöyle ki: Kültür merhalesinde başlangıç noktası tamamlanır. Zira bu mer-

halede alınan kültür, ideolojiyi şahıslarda yerleştirip toplumu açıkça dava ve ideolojiyi hisseder hale getirmiş olur. İdeolojinin şahıslarda cisimleşip nefislerinde yerleşmesi ile birlikte toplumda ideoloji için duyarlık hâsıl olduğu zaman dava başlangıç noktasını aşmış olur. Artık davetin harekete geçme noktasına intikal etmesi gereklidir. Hizb, harekete geçme noktasına doğru ilerleyebilmek için önce ümmete hitab etmekle işe başlamalıdır. Bunun için de önce hitab etmeye teşebbüs etmesi gerekir. Bunda başarı sağlarsa doğrudan doğruya hitab edebilir. Hitab etme teşebbüsü ancak, halakalarda yoğun kültür vermekle, mümkün olan her yerde toplumsal kültür vermekle, sömürgeci kâfirlerin planlarını açığa vurmakla ve ümmetin işlerini ele almakla olur. Hizb bu dört şeyde başarı elde edebilirse ümmete hitab etmeye başlayarak harekete geçme noktasına tabii bir şekilde intikal eder. Bu geçiş, hizbi kültür merhalesi olan birinci merhaleden kaynaşma merhalesi olan ikinci merhaleye tabii bir şekilde ulaştırarak hizbin ümmetle kaynaşmaya başlamasını zamanında sağlar.

16. Hizbin görevini yerine getirebilmesi için ümmetle bu kaynaşmayı yapması zaruridir. Çünkü ümmetin içerisinde hizbin üyeleri ne kadar çok olursa olsun, ümmetle kaynaşmazlarsa, ümmet onlarla beraber yürümedikçe, kuvvetleri ne kadar olursa olsun yalnız başlarına bir başarı elde edemezler. Ümmetle kaynaşmada başarılı olamazlarsa ümmet kendileriyle birlikte hareket etmez ve ümmeti amele sevk edemezler. Ümmetle kaynaşma, halkı etraflarına toplayabilmek demek değildir. Kaynaşmaktan amaç hizbin ideolojisini ümmete kavratmaktır ki, bu ideoloji kendilerine ait bir şey olsun. Çünkü ideoloji -ki o İslâm'dır- ümmette mevcuttur. Ancak ümmetin İslâmî duyguları,

fikre dönüşerek hizbi oluşturan seçkin grupta netlik kazanmıştır. Bu duyguların temeli –ki o fikir ve amelin gaye doğrultusunda olmasıdır- ideolojinin hakiki ifadesi olmuştur. Onun için ideoloji yani İslâm, ümmetin taşıdığı olduğu duyguları, hizb de bu duyguları ifade eden bir varlık olmaktadır. Eğer hizbin bu ifadesi açık, sözü doğru ve dili açık ise ümmetin ideolojiyi anlayıp hizble kaynaşması çabuk olur. Bu takdirde ümmet bütünüyle hizb sayılır. Seçkin grup, hizbî kitleleşme ile hareketin liderliğini üzerine alır. Ümmetin hizb liderliğinde kendisi ile beraber yürüdüğü bu hareket, üçüncü merhaleye doğru yürür. Bu merhale ise, ideolojiyi inkılâpçı bir şekilde uygulama merhalesidir. Bunun vasıtası da bu hizbî kitlenin elde etmiş olduğu yönetimdir. Çünkü fikri uygulamanın tek yolu yönetimdir. Diğer bir ifadeyle yönetim, ideolojinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Fakat bu kaynaşmanın karşısına birçok zorluk çıkacaktır. Bunları yenebilmek için onların ne olduklarını ve özelliklerini bilmek lazımdır. Bu çıkabilecek zorluklar çoktur ve en önemlileri şunlardır:

a) Toplumda uygulanmakta olan nizamla, onlara sunulan ideoloji arasındaki çatışma:

Hizbin ideolojisi mevcut toplum için yeni bir hayat nizamı olup, topluma hâkim zümrenin uygulamakta olduğu nizama aykırıdır. Bu nedenle, bu zümre, yeni ideolojiyi kendi varlığını tehdit eden bir tehlike olarak görerek çeşitli vesilelerle onunla savaşır. Bu da; ideoloji aleyhinde propaganda yapmak, dava adamlarını takip etmek ve çeşitli maddi vesileleri kullanmak şeklinde kendini gösterir. Bunun için ideolojiye davet edenler -ki onlar ideolojilerine davet ederek ümmetle kaynaşmak için çalışıyorlar- imkânları dâhilinde, bütün güçleri ile eziyetlere direnmeli,

saptırıcı propagandalara davalarına açıklık getirerek karşı koymalı ve bu yolda her türlü zorluğa göğüs germelidirler.

b) Kültürel farklılıktan kaynaklanan zorluklar:

Toplumda çeşitli kültürler ve birbirine zıt fikirler bulunabilmekle beraber ümmetin kendine has tek bir duygusu vardır. Çeşitli kültürler özellikle sömürgeci kültür bu duyguların tam tersi ifadeler iken ümmetin duygularının gerçek ifadesi ideolojinin kültürü, yani İslâmî kültürdür. Fakat toplumdaki kültürel genel kamuoyu ve okul, akademi ve diğer kültürel müesseselerdeki kültür programları tamamen ecnebî kültür kaynaklıdır. Diğer siyasi ve kültürel hareketler de aynı şekilde ecnebî kültüre bağlı olarak cereyan eder. Bu nedenle hizb, kendi kültürü ile diğer fikir ve kültürlerle mücadeleye girişmelidir ki, ümmet kendi duygularının gerçek ifadelerini görerek hizb ile el ele yürüye-bilsin. Bundan dolayı bu merhalede hizbin kültür ve fikirleriyle, diğerleri arasında bir çatışmanın bulunması kaçınılmaz bir zaruret olacaktır. Fakat bu çatışma ümmetin evlatları arasında cereyan edeceği için hizbin cemaati, sonuç getirmeyecek olan münakaşalara kısır tartışmalara katılmayacaktır. Hizb topluluğu ancak, eğri bir hattın yanına doğru bir hat çizmek suretiyle yürüyecektir. Hizb mensupları hakikat karşısında kör ve sağır durumuna düşüren bencilliğe meydan vermemek için kısır münakaşalara asla girmeyeceklerdir. Yalnızca fikirlerini açıklayarak diğer fikirlerdeki sahtekârlık, batıllık ve bunların sonucundaki tehlikeleri göstereceklerdir. İşte o zaman ümmet bunlara sırt çevirip hizbin fikir ve kültürüne yönelecektir. Hatta bu tür fikirlere sahip kişiler eğer uyanık, samimi ve sağduyuları körelmemiş iseler kendi fikirlerinden vazgeçeceklerdir. Ne var ki bu işler hizbin yapacağı işlerin en zahmetli-

sidir. Bu nedenle ümmetle kaynaşma olayları ecnebî kültürün çok olduğu yerlerde, ecnebî kültürün daha az etkilediği yerlerden çok daha zor olacaktır. Zira ecnebî kültürle yetişmiş kişilerin daha az olduğu yerlerde kalkınma kabiliyeti bu kişilerin daha fazla olduğu yerlere göre daha hızlıdır. İşte bu açıdan düşünüldüğünde, uygun ve elverişli bir yolda yürüyebilmesi için hizbin kaynaşacağı toplumu iyice tanınması gerekir.

c) Ümmette statükocularının bulunmasının zorlukları:

Ecnebî kültür, ecnebî zehirlenme ve cehalet yüzünden ümmette statükoyu (vakıya teslimiyetçiliği) temsil eden iki zümre tezahür eder.

Birinci zümre: Vakıya bağlanmaya ve ona kaçınılmaz bir zaruret olarak teslim olmaya davet eden zümredir. Zira bu zümre, gerek fikrine ve gerek problemlerine çare bulmak için vakıyı kaynak kabul eder. Bu kişilerin oluşturduğu zorlukları yenebilmek için, onlarla tartışılırken; konunun derinliğine dalarak, vakıanın, fikrin kaynağı değil, değiştirilmesi için konusu olması gerektiğini görüp idrak etmeleri sağlanır. Böylece fikirlerinden vazgeçmeleri mümkün olur.

İkinci zümre: Aydınlik içinde yaşamayı kabul etmeyen karanlıkçı zümredir. Bu zümre karanlıkta yaşamaya, sıradanlığa ve yüzeyselliğe alışmış, bedenî ve aklî tembellik hastalığına tutularak eskiye sırf babalarının o çizgide olması nedeniyle bağlanıp donmuş kalmışlardır. Bu zümre vakıya tamamen ayak uydurmakta ve donuk fikirlere sahip olmaktadır. Dolayısıyla gerçek statükocu bunlardır.

Bunun için bu zümrenin ıslahı birinci zümrenin ıslahından daha zordur. Bu güçlüğü yenmek için kültürlerinde bir gelişme ve mefhumlarında da bir düzeltme sağlanması

yolu izlenilmelidir.

d) İnsanların menfaatlerine bağlı olmalarının zorlukları:

İnsanlar, şahsî menfaatlerine, günlük işlerine ve aynı zamanda ideolojiye bağlanırlar. Bazen o şahsî menfaatleri ve günlük işlerini ideoloji ile irtibatlandırırılar. Hâlbuki bazen o maslahatlar ideolojiye davetle çelişir durumdadır. Bu durumda ikisini birbiri ile bağdaştırmaya çalışırlar. Bu zorluğun bertaraf edilmesi için, ideolojiye itikat etmiş herkes, dava ve hizbi, şahsî menfaatlerinin etrafında döndüğü bir eksen yapmalıdır. Bu esasa göre, onun davaya aykırı veya daveti engelleyip unutturacak herhangi bir işle meşgul olması caiz değildir. Bu şekilde, davayı şahsî menfaatlerin etrafında döndürmek yerine, menfaatlerin davetin etrafında döndürülmesi sağlanmış olur.

e) İslâm davası için mal, ticaret vb. dünya hayatı işlerinden yapılması gereken fedakârlıktan doğan zorluklar:

Bu zorluğu yenmek için, müminlere Allahu Teala'nın nefislerini ve mallarını cennet karşılığı satın aldığı, gerçek kazancın cennet olduğu hatırlatılıp anlatılır. Bu hatırlatma ile yetinilerek kişiler fedakârlık yapıp yapmama hususunda serbest bırakılıp hiç bir şeyi feda etmeye mecbur tutulmazlar. Rasulullah *Aleyhi's Salâtu ve's Selâm* Abdullah b. Cahş'ı, Mekke ile Taif arasındaki Nahle denen yere, Kureyş'i gözetlemek üzere bir seriyyenin başında gönderdiği zaman ona yazdığı bir mektupta şunları bildirmişti: *لَا تُكْرَهُنَّ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِكَ عَلَى الْمَسِيرِ مَعَكَ وَامْضِ لِأَمْرِي فَيَمِنَ تَبِعَكَ* "Arka-
daşlarından hiç birini seninle birlikte yürümeye zorlama, sana tâbi olanlarla birlikte emrimi yerine getirmek için ilerle"

f) Toplumdaki medeni farkları güçlük kabul etme zannının zorlukları:

Şehir hayatı, köy ve göçebe hayatından farklıdır. Şehirdeki medeni hayat köydekenden, köydeki medeni hayat da göçebe olarak çadırlarda yaşayanlardan daha başkadır. Medeniyet şekillerindeki bu farklılık, hizbi her kesime ayrı kültür ya da ideolojik yön verme fikrine sevk edebilir. Bu ise büyük tehlikelerden biridir. Zira ümmet medeni farklılıkları ne kadar çok olursa olsun tek bir ümmet olup duyguları ve ideolojisi birdir. Bu nedenle ümmete yapılacak davet de bir olur. Bu hususta köy ile şehir arasında bir fark yoktur. Köy ve şehirde kaynaşma ameli aynıdır.

17. Hizb, ümmetle kaynaşma merhalesinde; ideolojiyi tehdit eden tehlike ile sınıflaşma tehlikesi şeklinde iki tür tehlikeye maruz kalır.

İdeolojiyi tehdit eden tehlike; toplumsal baskı ve onun geçici fakat ısrarlı arzularına cevap verme isteği ile toplumun fikrî kalıntılarının hizbî fikre galip gelmesinden doğar. Yani hizb değişim mücadelesiyle topluma girince, halkla kaynaşmak ve ona liderlik yapmak için temaslarda bulunur. Hizb kendi ideolojisini ortaya koyduğu zaman, karşısında, birbirine zıt eski ve gerici fikirleri, geleneksel düşünceleri, gayet tehlikeli ecnebî fikirlerle, sömürgeci kâfirleri taklit etmek isteyenler gibi birçok şeyi bulacaktır. Hizb halkla kaynaşma işine kalkıştığında kendi görüş ve fikirlerini ortaya atarak, halkın bozuk mefhumlarını düzeltmeye, İslâm akîdesini canlandırmaya, kendi mefhumları ile temiz bir hava ve bu konuda bir kamuoyu oluşturmaya çalışacak, böylece ümmetin ideolojiye olan imanı kuvvetlendirip, hizbin mefhumlarına güven sağlayarak hizbi takdir etmesi sağlanacaktır. Ümmetin; hizbe itaat ederek onunla birlikte işbirliği yapmaya sevk edecek şekilde ideolojik esaslara göre hizbin etrafında toplanabilmesi için, davet ve propagandaya ihtiyaç vardır. Hizbin bu

işi başarabilmesi için ümmet içerisinde, güvenilir, mümin gençlerini çoğaltması gerekir ki bu gençler -ordudaki subaylar- gibi ümmetin yönetim ve güdümünü kontrollemede tutmayı sürdürebilsinler. Hizb kaynaşma merhalesinde başarı elde ederse, ideolojisine uygun olarak ve lokomotifin raydan çıkmasından emin olarak ümmeti gayesine götürecektir.

Fakat hizbin, halkla kaynaşması tamamlanmadan ve ümmette genel bir uyanış belirginleşmeden önce halka liderlik etmesi halinde, bu tür bir liderlik, ideolojinin hüküm ve fikirleriyle değil, ümmetin ruhunda var olan coşku ve heyecanı uyandırmakla, isteklerini yakında elde edilebilir olarak tasvir etmekle olur.

Ne var ki bu durumda halk, eski vatancı, milliyetçi ve ruhi kehanetçi duygularından tamamen ayrılmış olmaz. Bilakis toplumsal halleri bu gibi duyguları körükleyerek mezhepçilik ve fırkacılık gibi abes homurdanmalar ile bağımsızlık ve hürriyet gibi demode fikirler ve kabilevi ve ırkçı naraları uyandıracaktır. Böylece hizb ile toplum arasında bir anlaşmazlık başlayacaktır. Çünkü halk, ideoloji ile bağdaşmayan kendi arzularına hatta ümmet için zararlı bir takım geçici gayelere yönelebilecek bu gayelerin tahakkuku için heyecanla gürültüler çıkarabilecektir. Bu durumda hizb; ümmetin öfkesi, nefreti ve toplumdaki otoritesinin sarsılmasına maruz kalmak ile ideolojide gevşeme veya ondan sapma gibi durumlar olmak üzere iki ateş arasında kalacaktır. Her ikisi de hizb için tehlikeli olmakla beraber, bu tehlikeyi önleyebilmek için hizbin adamlarının, eğer halk ile ideoloji arasında bir tercih yapmak gerekiyorsa ümmetin nefretine maruz kalsalar bile mutlaka ideolojiye sarılmaları gerekir. Zira bu nefret geçicidir. İdeolojide sebat göstermek ümmetin itimadını sağlayacaktır. Bu

sebeple hizbilerin ideolojiye ters herhangi bir hareket yapmamaları ve ondan kıl kadar bile sapmamaları lazımdır. Çünkü hizbin hayatını ve onun devamlılığını sağlayan şey ideolojidir. Yukarıdaki durumlarla karşılaşmamak ve böyle nazik tehlikelere muhatap olmamak için hizb, ümmete kendi ideolojisinden kana kana içirmeli, fikir ve mefhumların açıklığını korumalı ve bu atmosferi ümmete hâkim kılmaya gayret etmelidir. Tüm bunlar; azami bir dikkat ile kültürlendirme dönemine dikkat ederek, aşırı bir önem ile toplumsal kültüre önem göstererek, dakîk bir keşif ile sömürgeciliğin plânlarını keşfetmeye hırs göstererek, ümmeti ve maslahatlarını gözetmeye devam ederek, tam bir eritme ile toplumu ideoloji ve hizb ile eriterek, sâfiyetinin korunması için hizbin fikirlerini ve mefhumlarını daima ayıklamaya devam ederek ve tüm bunlarda, ne kadar zahmete ve çabaya mâl olursa olsun güç yetirilebilen en yoğun çaba harcanarak, kolaylaştırılır.

Sınıflaşma tehlikesi ise; ümmette değil hizb adamlarında görülür. Şöyle ki; hizb ümmeti ya da ümmet çoğunluğunu temsil etmeğe başladığı zaman, kendisine ümmet ve onun ileri gelenleri tarafından gayet yüksek bir şekilde sevgi ve saygı duyulur. Bu yüksek itibar, nefislerde gurur uyandırabilir. Bu duygu ile hizbî kişiler kendilerini ümmetten üstün görmeye başlarlar. Kendi görevlerinin idare etmek, ümmetin ise idare edilmek olduğu hissine kapılarak, sonuçlarını düşünmeden ümmete ve birbirlerine karşı kibir gösterirler. Tabii bu olay ümmette, hizbin kendilerinden farklı bir şey olduğu kanaatini oluştururken, hizb içerisinde de bir sınıflaşma hissedilecektir ki işte bu duygu hizbin ilk çöküşü olur. Bu hislerle halkın hizbe olan güveni azalarak, hizbden uzaklaşmaya başlarlar. Hizb artık çök-

meye başlamış olduğundan, eski güvenini geri getirebilmesi için çok gayret sarfetmeye mecbur kalır. Böylesi durumlarla karşılaşmamak için, hizb adamlarının, kendilerini ümmetin basit birer ferdi, onlara hizmet etmekte olan kişiler olduklarını bilmeleri gerekir. Zira bu kişilerin hizbdeki görevi ancak ümmete hizmet etmektir. İşte bu tutum ve anlayış onlara büyük bir bağımsızlık kazandırır ki yalnızca halkın güvenini kazanmış olmakla kalmayıp ideolojiyi tatbik etmek için iktidarı ele aldıkları zaman yani, üçüncü merhalede de çok büyük faydasını görürler. İşte o zamanda ideolojiyi tatbik edebilmek için ümmetin hizmetçileri oldukları prensibini devam ettirmeleri gerekir.

18. Üçüncü merhale: Bu merhale yönetime ulaşma merhalesidir.

Hizb yönetime ümmet yolu ve nusret talep amelleri ile geçerek ideolojiyi tam ve kapsamlı bir şekilde tatbik eder ki bunun adı inkılâpçı metoddur. Bu metod iktidara kısmen talip olmayı kabul etmeyeceği gibi yönetimi tam olarak ele alarak onu gaye değil, fakat ideolojiyi tatbik metodu olarak kabul eder. Zira İslâm ideolojisini inkılâbi bir şekilde infaz eder ve şartlar ne olursa olsun tedriciliği kabul etmez.

Bu metod ile ideoloji tam ve kapsamlı bir şekilde uygulanmaya başlanıldığında, davet ve propaganda için devlet bütçesinden özel bir meblağ ayrılarak İslâm davasının dışarı taşınması işi üstlenilir. Hizb bu işi devletlerarası veya hizbî yönden şartlar neyi gerektirmekte ise o şekilde üstlenir. Hizb yönetime geçtikten sonra da hizb olarak çalışmalarını sürdürür. Hizb mekanizması da olduğu gibi devam eder. Hizb üyelerinin iktidarda oluşunun, hizb çalışmalarının devamlılığına bir etkisi olmaz. Hizb, yönetimin ele alınmasını, devlette hizb ideolojisinin uygulanması ve bu

uygulamanın dünyanın her tarafına ulaştırılabilmesi için atılmış ilk amelî adım sayar.

İşte hizbin hayat mücadelesinde fikirden amele geçmesi için atacağı adımlar bunlardır. Başka bir deyimle, İslâmî hayatı yeniden başlatmak demek, ideolojiyi hayata nakletmek, toplumu kalkındırmak ve İslâm davasını dünyaya taşımak demektir. Böylece hizbin amelî devri başlamış olur ki, hizb zaten, bu amelî devri başlatmak için var olmuştur.

Bunun içindir ki, Hilafet Devleti'nin kurularak bekasının sağlanması, İslâm'ın iyi bir şekilde uygulanmasının devam etmesi ve İslâm davetinin bütün dünyaya taşınması için gerçek garanti ancak hizbdir. Çünkü hizb devleti kurduktan sonra onu murakabe ve muhasebe ederek, devleti denetleme hususunda da ümmetin liderliğini yapar. Aynı zamanda gerek İslâm topraklarında ve gerekse dünyanın diğer yerlerinde İslâm davasını yürütme görevini yerine getirir.